

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงของประเทศทาง เศรษฐกิจสังคม การเมือง และเอกราช และเป็นปัจจัยที่จะเกื้อหนุนปัจจัยอื่น ๆ ให้มีความคล่องตัว¹ การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และนโยบายทาง เศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524) ได้มีนโยบายที่จะให้บริการสาธารณสุข ทั้งด้านการรักษาพยาบาล และ ป้องกันโรค พร้อมทั้งส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยการเพิ่มจำนวน และสมรรถภาพบุคคลากรสาธารณสุขประเภทต่าง ๆ ด้วยการขยายการผลิต และอบรมเพิ่มพูน สมรรถภาพบุคคลากรที่มีอยู่แล้ว พร้อมทั้งวางมาตรการ การกระจาย และใช้กำลังคนให้ เหมาะสม² ซึ่งการปรับปรุงการบริการด้านนี้จะช่วยยกระดับประชากรของประเทศให้เจริญ อกงามทั้งทาง กาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อจะได้เป็นกำลังอันสำคัญในการ พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบที่จะจัดการศึกษา ผลิตภัณฑ์มี

---

¹สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ครูกับเสถียรภาพของประเทศ (เอกสารอัครสำเนา) หน้า 1.

²สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ พ.ศ. 2520 - 2524 (พระนคร : โรงพิมพ์เรืองแสงการพิมพ์, 2520), หน้า 282 - 283.

คุณสมบัติที่ดี เหมาะสมเพียงพอ เพื่อสนองความต้องการของสังคม ความสุขสมบูรณ์ ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศชาติ¹ เพราะเมื่อประชากรมีการศึกษาย่อมจะก่อให้เกิดเสถียรภาพมั่นคง ช่วยให้คนเฉลียวฉลาด² และในปัจจุบันก็ได้ยอมรับกันแล้วว่ากำลังคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ด้วยเหตุนี้ทุกประเทศจึงพยายามปรับปรุง ส่งเสริมกำลังคนของตน ทั้งในค่านปริมาณและคุณภาพให้เพียงพอ และเหมาะสม เพื่อที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ในค่านปริมาณได้มีการกำหนดการผลิตกำลังคนในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้มีจำนวนเพียงพอับความต้องการ ส่วนในค่านคุณภาพก็พยายามให้กำลังคนที่จะออกไปทำหน้าที่ในทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ละประเภท ได้มีความรู้ทักษะ และมีทัศนคติอันดีงาม สามารถรับผิดชอบ และปฏิบัติหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด

แต่อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศชาติจะมีเพียงกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถตามจำนวนที่ต้องการ มีทุนและมีทรัพยากรเพียงพอในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจแล้ว ก็ยังหาเป็นการเพียงพอแก่การพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ ปัญหาใหญ่อีกปัญหาหนึ่งที่บั่นทอนความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และอาจมีผลกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างมากก็คือ ปัญหาสุขภาพของประชากร หากประชากรของประเทศมีร่างกายอ่อนแอ มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนอยู่เสมอก็ย่อมทำให้ขาดความสามารถที่จะประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เป็นสาเหตุให้เกิดความยากจน และเป็นผลเสียต่อ

¹สาโรช บัวศรี, "สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการทางการศึกษาของไทย," ในการวางแผนการศึกษา, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512), หน้า 7.

²สุคใจ เหล่าสุนทร, "วิชาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา," จุดสารสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย. 2503 หน้า 1.

เศรษฐกิจของชาติโดยส่วนรวมด้วย เพราะบุคคลที่จะสามารถเป็นกำลังสำคัญและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชน และประเทศชาติได้เป็นอย่างดีนั้น ควรจะเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ดังที่ได้อธิบายไว้ในแผนพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติฉบับที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524)¹

ดังเหตุผลที่ได้อธิบายมาแล้วจะเห็นว่า กิจกรรมสาธารณสุขเป็นกิจกรรมที่สำคัญของประเทศอย่างหนึ่ง เพราะเป็นกิจกรรมที่จะต้องแก้ปัญหาเรื่อง โรคภัยไข้เจ็บ และส่งเสริมสุขภาพของประชากร จึงต้องอาศัยบุคคลากรหลายฝ่ายด้วยกัน พยายามนับว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญหน่วยหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุข เพราะเป็นที่ได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นบุคลากรด้านสุขภาพอนามัยกลุ่มใหญ่ที่มีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยที่พยายามจะเป็นผู้ให้การดูแลรักษาพยาบาล ให้คำแนะนำแก่ประชาชน พร้อมทั้งยังต้องเป็นผู้สอน และนิเทศบุคลากรบางประเภทในทีมสุขภาพด้วย² จึงเห็นได้ว่าภาระหน้าที่ของพยาบาลจะต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องกับงานในแขนงนี้ทุกด้าน เพราะไม่มีงานสาธารณสุขส่วนใดเลยที่พยาบาลไม่ควรมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นความต้องการพยาบาล จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง และโดยเหตุที่ในปัจจุบันนี้กิจกรรมสาธารณสุข ได้มีการขยายขอบเขตออกไปกว้างขวางมาก ประกอบกับมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ประชาชนตื่นตัวในด้านการรักษาสุขภาพอนามัย และสนใจมารับบริการมากขึ้น มนุษย์มีอายุยืนขึ้น และมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้ความต้องการพยาบาลมีเพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้ประเทศไทยประสบ

¹ กระทรวงสาธารณสุข, กองแผนงานสาธารณสุข, นโยบายและแนวทางการพัฒนาสาธารณสุขของรัฐในแผนพัฒนาฉบับที่สี่ (2520 - 2524) เอกสารหมายเลข ส. G.H.P. /4/ร . 67/ช . 93 (พระชนก : 2518), หน้า 1 - 7.

² นพรัตน์ ผลิตพิบูลย์, "การมีส่วนร่วมของพยาบาลคือ Primary Health Care," วารสารพยาบาล 4 (ตุลาคม 2521): 635 - 636.

กับปัญหาความขาดแคลนพยาบาล เกี่ยวกับปัญหาความขาดแคลนพยาบาลนี้ ได้มีผู้ทำการศึกษาพบว่า มูลเหตุสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหานี้ติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี จนถึงปัจจุบัน มี 2 ประการคือ

1. ไม่สามารถผลิตพยาบาล และผดุงครรภ์ได้พอ เนื่องจากขาดครู อาจารย์ ทุน และอุปกรณ์การสอนการเรียนต่าง ๆ

2. ระบบการว่าจ้างพยาบาล ตลอดจนอัตราเงินเดือนไม่ดีพอ และมีข้อบกพร่องหลายประการ ทำให้พยาบาลและผดุงครรภ์ที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย เกิดความเบื่อหน่ายและท้อใจ เมื่อมีสิ่งจูงใจที่ดีกว่าจากที่อื่น โดยเฉพาะการไปต่างประเทศเพื่อประกอบอาชีพ ดังนั้นพยาบาลผดุงครรภ์ในประเทศไทย จึงพากันไปประกอบอาชีพ ณ ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่มักกลับประเทศไทย เมื่อสำเร็จการศึกษาและอบรมแล้ว ทำให้ความขาดแคลนนี้มากขึ้นทุกปี¹

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น เมื่อประเทศไทยประสบกับภาวะการขาดแคลนพยาบาล เช่นนี้ วิธีที่จะแก้ปัญหาได้แน่นอนวิธีหนึ่งก็คือ การผลิตพยาบาลเพิ่มขึ้นซึ่งหมายถึงว่า จะต้องมีจัดการด้านการศึกษาพยาบาลให้มีทั้งปริมาณและคุณภาพ และการศึกษาจะมีคุณภาพดี บังเกิดผลตามแนวทางที่วางไว้ก็ต้องอาศัยครู เป็นกำลังสำคัญช่วยอบรมบ่มนิสัยให้ความรู้ และเตรียมกุลบุตร กุลธิดา ซึ่งจะเติบโตเป็นพลเมืองดี เป็นกำลังทางเศรษฐกิจของบ้านเมือง² บุญสม ไชยโกษี ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า "..... ครูเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อคุณภาพการศึกษา....."³

¹สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 - 2519 (พระนคร : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2515), หน้า 197.

²บุญถิ่น อัตถากร, การเตรียมครู (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513), หน้า 3

³บุญสม ไชยโกษี, การส่งเสริมการศึกษาระหว่างประจำการของครูประถม (มหาสารคาม : วิทยาลัยการศึกษามหาสารคาม, 2511), หน้า 10.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาพยาบาล ซึ่งเป็นการผลิตบุคลากรที่จะออกไปให้บริการที่
จำเป็นแก่สังคม มีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของชีวิต
ประชาชน ซึ่งบริการพยาบาลจะมีประสิทธิภาพสูงได้นั้น พยาบาลจำเป็นต้องรู้ถึงความ
เปลี่ยนแปลง ความต้องการของสังคมในแง่ สุขภาพ อนามัย เพื่อปรับปรุงบริการพยาบาล
ให้ตรงกับความต้องการของสังคม อันประกอบด้วยประชาชน ซึ่งเป็นผู้สร้างผลผลิต และ
รายได้ให้แก่ประเทศ ถ้าสุขภาพอนามัยของประชาชนเสื่อม ก็เท่ากับเป็นการสูญเสียกำลัง
ทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งได้กล่าวแล้วข้างต้น
ดังนั้นการปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาพยาบาลให้สูงขึ้น จึงเป็นความจำเป็นเพื่อที่จะให้ได้
บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่จะปฏิบัติงานพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แต่การศึกษาพยาบาลเป็นการศึกษาวิชาชีพ ซึ่งการศึกษาศาสตร์ทุกแขนงถือว่า
การศึกษากฎปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกงานจน
มีความสามารถ ความเข้าใจในงาน เกิดทักษะในวิชาชีพอย่างแท้จริง สามารถนำ
ประสบการณ์ที่ได้รับนี้ไปใช้เมื่อสำเร็จการศึกษา การศึกษาศาสตร์พยาบาลแบ่งเป็น 2 ภาค
คือ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีส่วนใหญ่สอนในห้องเรียน ส่วนภาคปฏิบัติเป็นการ
นำวิชาการต่าง ๆ ที่เรียนแล้วจากห้องเรียนมาใช้ในการพยาบาลผู้ป่วยในสภาพที่แท้จริง
โดยมีสถานที่ฝึกภาคปฏิบัติที่ปลอดภัยที่สุดคือ บนหอผู้ป่วย ซึ่งมีผู้ป่วยจริง ๆ เปรียบเหมือน
ห้องทดลองปฏิบัติการของนักเรียนพยาบาล การเรียนภาคปฏิบัติของนักเรียนพยาบาลจะช่วย
เพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นการฝึกฝนการนำความรู้ทาง
ทฤษฎีมาใช้ปฏิบัติกับผู้ป่วย ทำให้เกิดความเข้าใจในการแก้ปัญหา สามารถให้การพยาบาล
ที่จะสนองความต้องการของผู้ป่วยได้ทุก ๆ ด้าน ทั้งที่องค์การอนามัยโลก กล่าวไว้ว่า
ในขณะที่นักเรียนพยาบาลใช้เวลาศึกษาภาคปฏิบัติบนหอผู้ป่วยนั้น จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความ
สำเร็จของวัตถุประสงค์ของการศึกษาในโรงเรียนพยาบาล และจะใช้เป็นเครื่องมือในการ
พิจารณาคุณค่าของ โปรแกรมการศึกษา¹ และจากการสำรวจสภาพการศึกษาพยาบาลของ

¹World Health Organization, Guide for School of Nursing in India, (New Delhi:Who Regional Office of South-East Asia, 1966), pp.103-104.

สภาการศึกษาแห่งชาติ ยังพบว่า นักเรียนพยาบาลในระดับอนุปริญญา มีชั่วโมงเรียนทางทฤษฎี 414.6 - 750 ชั่วโมงต่อปี ชั่วโมงเรียนทางปฏิบัติ 554 - 1432 ชั่วโมงต่อปี¹ ซึ่งจะเห็นได้ว่า นักเรียนพยาบาลใช้เวลาในการศึกษาภาคทฤษฎีน้อยกว่าภาคปฏิบัติ ผู้รับผิดชอบในการสอนนักเรียนพยาบาลภาคปฏิบัติก็คือ ครูปฏิบัติการคลินิก ซึ่งนอกจากจะต้องมีลักษณะ เช่นเดียวกับครูโดยทั่วไปแล้ว ยังต้องมีประสบการณ์การเรียนรู้ และทักษะอย่างแท้จริงเพื่อนำวิทยาการนั้นมาถ่ายทอดให้แก่ นักเรียนพยาบาล เพื่อให้ นักเรียนพยาบาล มีความเข้าใจในเนื้อหาที่สอนเป็นอย่างดี มีไหวพริบและสามารถตัดสินใจในเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง เพราะความผิดพลาดของการตัดสินใจนั้น อาจหมายถึงชีวิตของผู้ป่วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสอนวิชาพยาบาลไม่ง่ายเหมือนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรืออื่น ๆ เพราะการสอนวิชาพยาบาลต้องเน้นในเรื่องประยุกต์ การปรับปรุง ครูจะต้องช่วยนักเรียนให้มีความรู้มาประยุกต์ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของผู้ป่วยแต่ละบุคคล สภาพทางสังคมที่ผู้ป่วยอยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมในการพยาบาล เพราะการพยาบาลของคำนึงถึงความแตกต่างทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม การศึกษา และวัฒนธรรมของผู้ป่วยด้วย นอกจากจะสอนให้นักเรียนได้ประยุกต์ความรู้พื้นฐานมาใช้ในการศึกษาขั้นต่อไปแล้ว ครูพยาบาลยังต้องสอดแทรกทัศนคติ คีลธรรม และจรรยาพยาบาลลงไปในการสอนตลอดเวลา เพราะการปฏิบัติการพยาบาลเป็นการทำงานกับคน และคนเป็นสัตว์โลกที่ละเอียดอ่อนที่สุด ดังนั้นความเข้าใจในงาน เข้าใจถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เข้าใจถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไป เมื่อความต้องการพื้นฐานไม่ได้รับการสนองตอบ เป็นต้น จึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการสอนวิชาการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ จะต้องให้นักเรียนมีความเคารพในบุคคล มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ และมีความคิดอ่านปรับปรุงตัวให้ก้าวหน้า เพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพและสถาบันอีกด้วย

¹สภาการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, รายงานการสำรวจสถานะการศึกษาพยาบาล (คณะกรรมการดำเนินการศึกษาและวางโครงการพัฒนาการศึกษาพยาบาล, 2513), หน้า 7.

เนื่องจากเวลาส่วนใหญ่ของนักศึกษาพยาบาล เป็นเวลาที่อยู่บนหอผู้ป่วย ครูปฏิบัติการ
 การคลินิก จึงมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องการปลูกฝังความเป็นพยาบาลที่มีประสิทธิภาพไ้มาก
 เพราะครูปฏิบัติการคลินิกเป็นผู้ช่วยเหลือนักศึกษาให้ฝึกปฏิบัติกับผู้ป่วยโดยตรง ดังนั้น
 นักศึกษาจะมองบทบาทของครูและบทบาทพยาบาลจากครูปฏิบัติการคลินิก ซึ่งคาเรน ซี รอนเอน
 (Karen C. Rauon) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล เกี่ยวกับแบบอย่างของ
 พยาบาล (Nurse Role Model) พบว่านักศึกษาที่มีความมุ่งหวังที่จะได้รับแบบอย่างของ
 พยาบาลจากครูพยาบาล และถือว่าแบบอย่างของครูมีอิทธิพลต่อการสร้างแบบอย่างของนักศึกษา
 อย่างมาก และยังมีความคิดเห็นว่า การแสดงออกซึ่งแบบอย่างของครู แบบอย่างของบุคคล
 และแบบอย่างของพยาบาล ของครูปฏิบัติการคลินิกมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เขามีความเป็นพยาบาล
 อย่างสมบูรณ์¹ ดังนั้นครูปฏิบัติการคลินิก ซึ่งมีส่วนรับผิดชอบในการแสดงตนให้เป็นแบบอย่างแก่
 นักศึกษาจะต้องแสดงทักษะในการพยาบาลทั้งภายในหอผู้ป่วยและในชุมชน และปรับปรุงวิธีการ
 พยาบาลทั้งเพื่อผู้ป่วยและครอบครัว ถ้าครูขาดความสามารถในการแสดงบทบาทของพยาบาล
 อย่างแท้จริงจากการฝึกปฏิบัติแล้ว ครูจะไม่สามารถช่วยนักศึกษาให้เข้าใจถึงแนวความคิด
 ทางการพยาบาลได้ ครูจะต้องฝึกปฏิบัติการพยาบาลร่วมกับนักศึกษา และร่วมปรับปรุง กิจการ
 พยาบาลให้แก่งสังคม ครูจะต้องระลึกเสมอว่านักศึกษากำลังมองแบบอย่างของพยาบาล บุคคล
 และแบบอย่างของครูจากครูปฏิบัติการคลินิก เมื่อนักศึกษาจบหลักสูตรวิชาชีพการพยาบาล และ
 ประกอบอาชีพเป็นพยาบาล หรือครูพยาบาลก็ตาม เขาจะได้ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่
 พยาบาลรุ่นหลังต่อไป การขาดแบบอย่างที่ดียอมทำให้ขาดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนการสอน
 อาจเป็นเหตุให้การเรียนการสอนล้มเหลว จึงเห็นได้ว่า ครูปฏิบัติการคลินิกมีอิทธิพลมาก ถ้าครู
 มีคุณภาพไม่ดีพอถึงจะมีตำราหรืออุปกรณ์การสอนดีเพียงใด นักศึกษาก็เรียนไม่ได้ดี เมื่อขาด
 ผู้อธิบายแนะนำ เน้นความสำคัญให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ในทางตรงข้าม ถ้าตำราอุปกรณ์ไม่ดีพอ

¹Karen C. Rauon, "Clinical Instructor as a Role Model,"
Journal of Nursing Education 4 (August 1974) : 33 - 39.

แต่ครูมีคุณภาพดีก็ยังไม่หาวิธีให้นักศึกษาเข้าใจในบทเรียนได้ หรือยังแนะนำวิธีค้นคว้าหาความรู้ได้ก็คิดว่าที่นักศึกษาจะหาอ่านเอาเองตามตำรา เพราะการศึกษาไม่ได้อยู่ที่การลอกตำราเอาไปเป็นความรู้เท่านั้น แต่อยู่ที่วิธีการสอนและการอบรมด้วย ดังนั้นครูที่มีคุณภาพดีและมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจากการศึกษาวิชาชีพพยาบาล เป็นการศึกษาชั้นอุดมศึกษา สถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษานั้น มีหน้าที่เผยแพร่ความรู้ชั้นสูงให้แก่นักศึกษา ส่งเสริมเพิ่มเติมความรู้โดยการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม อบรมบรรณานักศึกษาให้มีความสามารถไปเผชิญชีวิตภายนอกในสังคม โดยสามารถใช้ความรู้ การปฏิบัติตนและใช้ความคิดที่เป็นของตนโดยอิสระ การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของผู้ปฏิบัติหรือดำเนินการในสถาบันเป็นสำคัญ กลุ่มบุคคลที่ถือว่าเป็นหัวใจของสถาบันอุดมศึกษาก็คือ อาจารย์ในสถาบันนั้น ๆ¹ แต่ปัญหาหนึ่งของการขาดแคลนพยาบาล ทั้งที่กล่าวแล้วข้างต้นก็คือ การขาดครูพยาบาลเนื่องจากงานของครูพยาบาล เป็นงานที่หนักต้องอาศัยทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังความคิด จึงเป็นงานที่ปฏิบัติจะต้องมีความรับผิดชอบอย่างยิ่งรักและพอใจในงานอย่างแท้จริง

ในการสอนบนหอผู้ป่วยของครูปฏิบัติการคลินิก ย่อมต้องมีความต้องการที่จะให้งานที่ตนปฏิบัติบรรลุผลสมความมุ่งหมาย แต่ในการปฏิบัติงานนั้นย่อมจะต้องมีอุปสรรคเกิดขึ้นเสมอ มากบ้างน้อยบ้างตามแต่สถานการณ์ ปัญหาต่าง ๆ ที่มีก็จะเกิดขึ้นได้ นอกจากสภาพการทำงานในหน้าที่แล้ว ก็ได้แก่ความไม่พร้อมในด้านอุปกรณ์การสอน ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ นอกจากนี้อาจมีปัญหาค้นเกิดจากสัมพันธภาพในการทำงาน อันเกี่ยวเนื่องมาจากการร่วมงาน การปกครองบังคับบัญชา รายได้ สวัสดิการ ความมั่นคงปลอดภัย ความก้าวหน้า ตลอดจนศักดิ์ศรีในวิชาชีพ ซึ่งถ้าไม่ได้รับการสนองตอบตามความต้องการของคนแล้ว ก็ย่อมจะมีความ

¹สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานปลัด, รายงานผลการสัมมนาหาวิทยาลัยครั้งที่ 1 (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมนงเคราะห์, 2510), หน้า 90 - 91.

เป้าหมายในการทำงาน สมรรถภาพในการทำงานเสื่อม ไม่พอใจที่จะทำงานในสถานที่นั้นๆ หรืออาจจะไม่พอใจที่จะทำงานในวิชาชีพต่อไป ซึ่งผู้บริหารควรพิจารณาหาทางป้องกัน แก้ไข ปัญหา และอุปสรรคการปฏิบัติงานของครูพยาบาลให้ลดน้อยลง ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความพึงพอใจในงานเพิ่มขึ้นและจะปฏิบัติงานอยู่ในวิชาชีพต่อไป

ในการปฏิบัติงานทั่วไป ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในงาน ก็จะเต็มใจที่จะปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งคนจะพอใจในงานที่ทำก็ต่อเมื่องานนั้นให้ผลประโยชน์ตอบแทน ทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ และสามารถสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของเขาได้ แต่จากทฤษฎีพฤติกรรมของ เอ. เอช. แมสโลว์ (A.H. Maslow) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์ปกติโดยทั่วไป จะอยู่ในภาวะที่จูงใจตลอดเวลาและการจูงใจนี้จะมีลักษณะขึ้น ๆ ลง ๆ และซับซ้อน แต่โอกาสที่มนุษย์จะประสบความสำเร็จโดยสมบูรณ์นั้นน้อยมาก และจะอยู่ในภาวะนั้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น แล้วระดับความพอใจดังกล่าว ก็จะลดน้อยลง เป็นเช่นนี้เรื่อย ๆ จนเวียนไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด¹ ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องคำนึงอยู่เสมอในการที่จะคงศึกษาให้ทราบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในงานมากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะได้หาวิธีการแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริมให้มีความพึงพอใจในงานยิ่ง ๆ ขึ้น มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ เชสเตอร์ ไอ. บาร์นาร์ด (Chester I. Barnard) ได้ให้ความคิดเห็นว่า องค์การจะมีประสิทธิภาพได้ องค์การนั้นจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจที่เพียงพอ เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมดุลงาน² นอกจากนี้ เจมส์ มาร์ช และเฮอร์เบิร์ต เอ. ซิมอน (Jame G. March and Herbert A. Simon) ก็ยังได้กล่าวว่า บุคคลที่มีความพึงพอใจสูง มักจะไม่ต้องการ

¹A. H. Maslow, Motivation and Personality (New York : Harper and Row, 1968), p.69.

²Chester I. Barnard, The Function of the Executive (30th Anniversary ed.; Cambridge : Harvard University Press, 1971), p.93.

เปลี่ยนงาน คนจะเปลี่ยนงานเมื่องานชนิดนั้น มีให้เลือกจำนวนมาก¹ ซึ่งหมายถึงว่า เขาจะทำงานในองค์การเดิมอยู่ต่อไปนานเท่าที่เขาคิดว่า สิ่งจูงใจที่เขาได้รับมีมากพอ หรือมากกว่าองค์การแห่งอื่น ๆ ซึ่งผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูปฏิบัติการคลินิกคนหนึ่ง คาดว่าความพึงพอใจในงานอาจมีส่วนสำคัญ และมีอิทธิพลที่ทำให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ประสบผลสำเร็จ ความความมุ่งหมายได้ และผลการวิจัยครั้งนี้อาจใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และส่งเสริมให้ครูปฏิบัติการคลินิกมีความพึงพอใจในงานเพิ่มขึ้น เป็นการป้องกันมิให้เกิดความเบื่อหน่ายในงาน ลาออกจากงาน เปลี่ยนงานอาชีพ หรือไปทำงานต่างประเทศดังที่เป็นปัญหาในวงการพยาบาลอยู่ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ครั้งนี้คือ

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในงานของครูปฏิบัติการคลินิก โดยส่วนรวม ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนพยาบาล ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในงานของครูปฏิบัติการคลินิกระหว่าง
  - 2.1 ครูปฏิบัติการคลินิกในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค
  - 2.2 ครูปฏิบัติการคลินิกที่ปฏิบัติงานในระยะเวลาที่แตกต่างกัน
  - 2.3 ครูปฏิบัติการคลินิกที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรี โดยตรง กับครูปฏิบัติการคลินิกที่สำเร็จการศึกษาชั้นอนุปริญญาแล้วไปศึกษาชั้นปริญญาตรีต่อภายหลัง

ปัญหา

1. ครูปฏิบัติการคลินิกในโรงเรียนพยาบาล ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยส่วนรวมมีความพึงพอใจในงานหรือไม่

¹ James G. March and Herbert A. Simon, Organizations (New York : John Wiley and Sons, 1958), p.84.

2. คุรุปฏิบัติกรคลินิกในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคมีความพึงพอใจในงานแตกต่างกันหรือไม่

3. ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน จะมีส่วนทำให้ความพึงพอใจในงานของคุรุปฏิบัติกรคลินิกในโรงเรียนพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐแตกต่างกันหรือไม่ โดยเปรียบเทียบระยะเวลาในการปฏิบัติงานดังนี้

5 ปีขึ้นไป	กับ	3 - 4 ปี
3 - 4 ปี	กับ	1 - 2 ปี
5 ปีขึ้นไป	กับ	1 - 2 ปี

4. คุรุปฏิบัติกรคลินิกที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีโดยตรงกับคุรุปฏิบัติกรคลินิกที่สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญาแล้วไปศึกษาชั้นปริญญาตรีต่อภายหลังมีความพึงพอใจในงานแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานในการวิจัย

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจในงานของคุรุปฏิบัติกรคลินิก ในโรงเรียนพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้ คือ

1. ความพึงพอใจในงานของคุรุปฏิบัติกรคลินิก ในโรงเรียนพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ มีความเป็นไปได้ในเชิงปฏิฐาน (Positive) กับตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้รวมกัน คือ สภาพการทำงาน เพื่อนร่วมงาน การปกครองบังคับบัญชา เงินเดือน และสวัสดิการ โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ความมั่นคงปลอดภัย และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ กล่าวโดยสรุปก็คือ คุรุปฏิบัติกรคลินิก ในโรงเรียนพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ มีความพึงพอใจในงาน

2. ความพึงพอใจในงานของคุรุปฏิบัติกรคลินิก ที่ปฏิบัติงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีความแตกต่างกัน

3. ความพึงพอใจในงานของคุรุปฏิบัติกรคลินิกในโรงเรียนพยาบาล มีความแตกต่างกันและไม่แตกต่างกัน ตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ดังนี้

3.1 ควบปฏิบัติการคลินิกที่ปฏิบัติงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป กับ 3 - 4 ปี มีความพึงพอใจในงานไม่แตกต่างกัน

3.2 ควบปฏิบัติการคลินิกที่ปฏิบัติงานระหว่าง 3 - 4 ปี กับ 1 - 2 ปี มีความพึงพอใจในงานแตกต่างกัน

3.3 ควบปฏิบัติการคลินิกที่ปฏิบัติงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป กับ 1 - 2 ปี มีความพึงพอใจในงานแตกต่างกัน

4. ควบปฏิบัติการคลินิกที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีโดยตรง กับควบปฏิบัติการคลินิกที่สำเร็จการศึกษาชั้นอนุปริญญา แล้วไปศึกษาชั้นปริญญาตรีต่อภายหลัง มีความพึงพอใจในงานแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยถือว่า ควบปฏิบัติการคลินิกคือ บุคคลที่สอนวิชาการพยาบาลภาคปฏิบัติ มีหน้าที่สอน ควบคุม และรับผิดชอบในการปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล มีวุฒิตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรขึ้นไป และมีใบประกอบโรคศิลป์

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จะศึกษาเฉพาะควบปฏิบัติการคลินิกที่ทำหน้าที่สอน ควบคุม และรับผิดชอบในการปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลโดยตรงเท่านั้น ไม่รวมถึงพยาบาลที่ทำหน้าที่ทางด้านการบริการพยาบาลโดยตรง และตัวแทนของควบปฏิบัติการคลินิกที่ทำการศึกษานั้น ต้องปฏิบัติงานในคณะพยาบาล หรือโรงเรียนพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งนั้น อย่างน้อย 1 ปี ซึ่งมี 5 สถาบัน คือ

1. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (ศิริราช)
2. โรงเรียนพยาบาลคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (รามาศิบัติ)
3. คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. โรงเรียนพยาบาลคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะความพึงพอใจในงานของตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ที่มีต่องานในข้อคำถาม ตามข้อทดสอบย่อยต่าง ๆ โดยมีได้มุ่งศึกษาสาเหตุของแต่ละเรื่องแต่อย่างใด

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในงานของครูปฏิบัติการคลินิก เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากผลของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อผู้บริหารจะได้ทราบ และเข้าใจว่าครูปฏิบัติการคลินิกในสถาบันนั้น ๆ มีความพึงพอใจในงานมากน้อยเพียงใด
2. เพื่อจะได้ทราบว่า ครูปฏิบัติการคลินิกที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานที่ ที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน มีพื้นฐานทางการศึกษาเบื้องต้นต่างกันตลอดจนระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ต่างกันนั้น จะมีความพึงพอใจในงานแตกต่างกันหรือไม่
3. ผลของการวิจัยจะเป็นแนวทางช่วยให้ผู้บริหารนำไปปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมให้ครูปฏิบัติการคลินิกมีความพึงพอใจในงานมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการส่งเสริมให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้พยาบาลที่ผลิตออกมามีคุณภาพสูง และเป็นการช่วยลดปัญหาการลาออก เปลี่ยนอาชีพและการเบื่องานของครูปฏิบัติการคลินิคลงได้
4. เพื่อเป็นประโยชน์ แก่ผู้ที่สนใจศึกษาและทำการวิจัยต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยถือว่า

1. แบบสำรวจความพึงพอใจในงานของครูปฏิบัติการคลินิกที่คัดปลงมานั้น สามารถวัดความพึงพอใจในงานของครูปฏิบัติการคลินิคได้
2. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะตอบสนองต่อข้อคำถามของแบบสำรวจ ตรงตามความคิดเห็นที่เขามีต่องานในโรงเรียนพยาบาลที่ปฏิบัติอยู่ตามความเป็นจริง

คำจำกัดความ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอให้คำจำกัดความของคำบางคำเพื่อสะดวกในการแปลความหมาย และความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของ ครอบปฏิบัติการคลินิกที่มีต่อบรรดาตัวแปรต่าง ๆ คือ สภาพการทำงาน เพื่อนร่วมงาน การปกครองบังคับบัญชา เงินเดือนและสวัสดิการ โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ความมั่นคงปลอดภัย และศักดิ์ศรีของวิชาชีพ เป็นไปในทางบวก

ความไม่พึงพอใจในงาน หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของ ครอบปฏิบัติการคลินิกที่มีต่อบรรดาตัวแปรต่าง ๆ คือ สภาพการทำงาน เพื่อนร่วมงาน การปกครองบังคับบัญชา เงินเดือนและสวัสดิการ โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ความมั่นคงปลอดภัย และศักดิ์ศรีของวิชาชีพ เป็นไปในทางลบ

สภาพการทำงาน หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีความกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงาน อันครอบคลุมไปถึง ความสมดุลระหว่างจำนวนผู้สอนและผู้เรียน สถานที่ปฏิบัติงาน บริการเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ลักษณะของงาน การหยุดพักผ่อน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับการสอนประจำวันของ ครอบปฏิบัติการคลินิก

เพื่อนร่วมงาน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน พบปะสังสรรค์ การทำงานร่วมกัน การปรึกษาหารือ และความเห็นอกเห็นใจกันในระหว่าง เพื่อน ครอบปฏิบัติการคลินิกที่ทำงานร่วมกัน

การปกครองบังคับบัญชา หมายถึง ลักษณะของผู้บังคับบัญชาในฐานะผู้นำ จำเป็นจะต้องเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงาน สวัสดิภาพ ความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญ ในการประสานสัมพันธ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา และมอบหมายงาน พิจารณาความดีความชอบ ตลอดจนการเลื่อนตำแหน่งตามความเป็นธรรม

เงินเดือนและสวัสดิการ หมายถึง เงินเดือนและสวัสดิการต่าง ๆ ที่ ครอบปฏิบัติการคลินิกได้รับจากหน่วยงาน เช่น เงินตอบแทน วันหยุด ที่พักรักษาตัว อาหาร การดูแลเมื่อเจ็บป่วย ตลอดจนความเกื้อกูลต่าง ๆ ที่ทาง โรงเรียนหรือคณะ จัดให้กับ ครอบปฏิบัติการคลินิก

โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน หมายถึง โอกาสก้าวหน้าในการทำงานตาม

หน้าที่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้แก้ความก้าวหน้าในการได้เงินเดือน เดือนตำแหน่ง การศึกษาอบรมต่าง ๆ ตลอดจนความก้าวหน้าอันเนื่องมาจากความรู้ และความสามารถในการปฏิบัติงาน

ความมั่นคงปลอดภัย หมายถึง ความมั่นคงในการทำงานตามที่ ความมีอิสระในวิชาชีพ การได้รับความเป็นธรรมและความคุ้มครองจากผู้บังคับบัญชา การมอบหมายงานเป็นไปอย่างเหมาะสม และได้รับความเป็นธรรมและยุติธรรมในการทำงาน

ศักดิ์ศรีของวิชาชีพ หมายถึง ทัศนคติการคลินิคมมีความรักและภูมิใจในวิชาชีพ และเห็นว่า วิชาชีพนี้มีเกียรติ มีความจำเป็นต่อสังคม เป็นที่ยกย่องของเพื่อนร่วมงานในวิชาชีพอื่น รวมทั้งมีความผูกพันต่อสถาบันและวิชาชีพ

โรงเรียนพยาบาล หมายถึง สถานที่ที่ผลิตพยาบาลออกไปเพื่อให้บริการทางสุขภาพแก่ประชาชน

006664